

اظهار نظر کارشناسی درباره:
«طرح الحاق یک ماده به قانون مبارزه با مواد مخدر»

مقدمه

مجازات سلب حیات در نظام فقهی - حقوقی جمهوری اسلامی ایران دارای ابعاد مختلفی است و با توجه به نظریه ولایت مطلقه فقیه با تفسیر حضرت امام خمینی (ره) و رهبر معظم انقلاب و نیز آرای فقهی فقهای شورای محترم نگهبان در چهار دهه گذشته از انقلاب اسلامی می‌توان این‌گونه استنباط کرد که اگرچه حذف برخی از انواع مجازات‌های سالب حیات همچون قصاص نفس که از ضروریات دین می‌باشد، منتفی است؛ اما برخی دیگر از انواع مجازات‌های سالب حیات همچون اعدام در حوزه جرائم مواد مخدر که بنا به ضرورت و البته با وجود مخالفت حضرت امام خمینی (ره) و مستند به نظر آیت‌ا... موسوی اردبیلی و آیت‌ا... منتظری و مستند به احکام ثانویه دارای جلوه قانونی است قابل تأمل و بازنگری هست و این تأمل و واکاوی مجدد نیز به هیچ عنوان متأثر از رویکرد مخالفت با اصل مجازات سالب حیات و یا به‌زعم برخی، تردید در بازدارندگی مجازات اعدام نیست.

در همین راستا و درحالی که رویکرد حاکم بر مجازات‌های مقرر در قانون مبارزه با مواد مخدر مصوب ۱۳۶۷ علی‌رغم اصلاحات و الحاقات بعدی در سال ۱۳۸۹ کمی و مجازات اعدام در این قانون عموماً متوجه اشخاص حاشیه‌ای و نه سران اصلی بود؛ طرح مورد بحث با هدف کیفی‌سازی مجازات‌های مقرر و توجه مجازات اعدام به سران اصلی جرائم مواد مخدر در تاریخ ۱۳۹۵/۹/۳ اعلام وصول گردیده است. این طرح پس از تغییرات متعدد نهایتاً در جلسه مورخ ۱۳۹۶/۵/۱۸ به تصویب کمیسیون قضایی - حقوقی رسیده است که در ادامه به ارزیابی مصوبه کمیسیون پرداخته می‌شود.

ارزیابی مصوبه کمیسیون

مصوبه کمیسیون قضایی - حقوقی در مقایسه با قانون فعلی مبارزه با مواد مخدر دارای دو ویژگی و نوآوری مهم است که این دو ویژگی حاکی از سیاست و رویکرد جدید قانونگذار در حوزه مبارزه با جرائم مواد مخدر می‌باشد. این دو ویژگی عبارتند از:

۱. تعدیل موارد مجازات اعدام از طریق افزایش مقادیر و اوزان مواد مخدر مندرج در قانون فعلی در مواردی که مستوجب مجازات اعدام می‌باشد. البته ذکر این نکته لازم است که در مواردی که جرم ارتكابی به‌صورت مسلحانه بوده یا مرتکب نقش سردسته داشته و یا از اطفال و نوجوانان در ارتكاب استفاده کرده و یا سابقه محکومیت به اعدام یا حبس ابد یا پانزده سال حبس را داشته باشد صرفنظر از مقادیر پیش‌بینی شده، مجازات مفسد فی‌الارض برای مرتکبین پیش‌بینی شده است.

مخصوصاً سخن علمی

مشخصات طرح

دوره دهم - سال دوم

شماره ثبت:

۲۱۹

شماره چاپ:

۵۱۸

تاریخ چاپ:

۱۳۹۶/۵/۱۸

معاونت پژوهش‌های

سیاسی - حقوقی

دفتر: مطالعات حقوقی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۴۰۱۵۴۰۶-۴

تاریخ انتشار:

۱۳۹۶/۵/۲۱

۲. ویژگی و نوآوری دیگر مصوبه آن است که ضمن تعدیل موارد مجازات اعدام، سازوکاری را در تبصره ماده واحده پیش‌بینی کرده است که قطعیت اجرای مجازات حبس را به‌دنبال داشته و محکومین به حبس نتوانند به استناد جهات مختلف تخفیفی؛ از تحمل مجازات حبس رهایی یابند و قطعیت این نوع مجازات را متزلزل نمایند.

تحلیل رویکرد مصوبه کمیسیون

با عنایت به دو ویژگی مورد اشاره در مصوبه کمیسیون قضایی - حقوقی، در ادامه به تحلیل مختصری از این رویکرد پرداخته می‌شود: مجازات اعدام از جمله مجازات‌های حدی است و این دسته از مجازات‌ها تنها در موارد مقدر شرعی قابل اعمال هستند و مقدر کردن آن خارج از مواردی که در قرآن کریم و احادیث معصومین علیهم السلام مقرر شده است تنها در دو صورت مجاز است؛ اول حکم حکومتی ولی فقیه و دوم تعیین مصادیق جدید برای احکام مقرر شرعی. تعیین مجازات اعدام برای جرائم راجع به مواد مخدر در غیر از مواردی که همراه با کشیدن سلاح بوده و مشمول حکم محاربه شود، از نوع دوم بوده و در واقع مقرر کردن مجازات اعدام برای حمل و نگهداری مواد مخدر و روانگردان از باب افساد فی‌الارض می‌باشد. این تعیین منوط به امر کارشناسی و اظهارنظر خبره است و این تغییر در قانون، تغییر نظر کارشناس در مفسد بودن عمل حمل‌کننده و فروشنده مواد مخدر و روانگردان است. به عبارت دیگر قانونگذار امروز معتقد است حمل ۳۰ گرم هروئین از مصادیق افساد فی‌الارض نیست و به اذعان اغلب کارشناسان اعم از قضات صادرکننده رأی در حوزه مواد مخدر، اساتید و متخصصین جرم‌شناسی این میزان باید اضافه شود.

بر همین اساس و با توجه به مفاد تبصره «۱» ماده واحده می‌توان گفت: در مصوبه حاضر تغییری در سیاست کیفری راجع به جرائم مواد مخدر رخ داده است. توضیح آنکه با عنایت به اینکه در قانون فعلی مجازات شدید اعدام در مقادیر پایین‌تر از یک کیلوگرم (مواد موضوع ماده (۸) قانون مبارزه با مواد مخدر) عموماً مشمول عفو شده و در عمل اجرا نمی‌شده است، لذا می‌توان گفت سیاست قانونگذار سیاست «شدت و عدم قطعیت مجازات‌ها» بوده است که با توجه به تبصره ماده واحده این رویکرد در مصوبه جدید تغییر کرده و اعمال هرگونه سیاست تخفیفی اعم از آزادی مشروط، تعلیق، تخفیف و منع شده و مجازات حبس اعمالی باید لزوماً اجرا شود. در توجیه این رویکرد می‌توان گفت در جرائمی که مرتکب با تدبیر و هزینه و فایده کردن مرتکب جرم می‌شود، قطعیت مجازات معنایی ویژه می‌یابد، این درحالی است که جرائم آنی و احساسی مثل قتل مسئله متفاوت است از این‌رو سیاست شدت و قطعیت مجازات‌ها ملاک اصلی این مصوبه است.

جمع‌بندی

مهمترین رویکرد طرح مورد بحث که با اعمال اصلاحات و تغییراتی و پس از فراز و نشیب‌های مختلفی به تصویب کمیسیون محترم قضایی - حقوقی رسیده است، تعدیل موارد مجازات اعدام از طریق تغییر مقادیر و اوزان مندرج در قانون فعلی و بالا بردن ضریب حتمیت و قطعیت مجازات حبس برای محکومین به جرائم موضوع مواد مخدر می‌باشد. ارزیابی آخرین مصوبه در این خصوص حاکی از آن است که ایرادات و ابهامات موجود در مصوبه‌های پیشین که در گزارش‌های مرکز پژوهش‌ها منعکس شده بود مرتفع گردیده است. از این‌رو تصویب گزارش کمیسیون قضایی - حقوقی مورد پیشنهاد می‌باشد.